Acta Baltico-Slavica

Acta Baltico-Slavica, 47
Warszawa 2023

Article No. 2960
DOI: 10.11649/abs.2960
Citation: Mędelska, J., & Marszałek, M. (2023). Rys regionalny we frazematyce nowel nadesłanych na konkurs kowieńskiego „Dnia Polskiego" (1936). *Acta Baltico-Slavica*, *47*, Article 2960. https://doi.org/10.11649/abs.2960

Jolanta Mędelska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz
jolantamedelska@gmail.com
http://orcid.org/0000-0003-4924-0163

Marek Marszałek
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz
marmarsz@ukw.edu.pl
https://orcid.org/0000-0002-5265-2583

Rys regionalny we frazematyce nowel nadesłanych na konkurs kowieńskiego „Dnia Polskiego" (1936)

1. Uwagi wprowadzające

W 1936 roku kowieński „Dzień Polski" przeprowadził wśród swoich czytelników konkurs na nowelę. Napłynęło 50 prac[1], mniej więcej połowę z nich wydrukowano. Zdaniem organizatorów poziom językowy zgłoszonych tekstów odbiegał od wzorca ogólnopolskiego. Język nowelistów-amatorów zainteresował badaczy polszczyzny północnokresowej. Opisano osobliwości fonetyczno-gramatyczne oraz – częściowo – leksykalne (Mędelska & Marszałek, 2001–2002), poddano analizie pozostałe

[1] Żadna nie przekroczyła 15 stron maszynopisu.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.en), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2023.
Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

regionalizmy wyrazowe (Mędelska & Marszałek, 2023). Specyficzna frazematyka nowel pozostała nieopisana.

2. Problemy opisu frazematyki północnokresowej

Maciej Rak zauważył:

> Wzmożone w ostatnich latach zainteresowanie regionalizmami dotyczy przede wszystkim konkretnej leksyki jednowyrazowej, gdyż najłatwiej ją opisywać i gromadzić (trudniej badać leksykę abstrakcyjną, a jeszcze trudniej frazeologię) (Rak, 2020, ss. 17–18).

Rzeczywiście, trudno wychwycić w tekście całostki wielowyrazowe, w polszczyźnie kresowej zaś trudność tę potęguje obecność materiału interferencyjnego, w którym obcy schemat bywa maskowany przez rodzimą szatę słowną (Marszałek, 2015[2]).

Badacze zwracali już uwagę na pomijanie jednostek wielowyrazowych w opisie słownictwa północnokresowego[3]. Wskazywali, że uwaga lingwistów skupia się na wyrazach, wśród których niekiedy podaje się kilka, kilkanaście, rzadko kilkadziesiąt całostek (zazwyczaj tradycyjnie rozumianych frazeologizmów[4]). Wyjątkowo poświęca się frazemom więcej miejsca, czasem są to rozdziały w monografiach[5]. Brakuje opisu monograficznego.

Nawet jednak uwzględnienie frazemów w tytule rozdziału nie gwarantuje ani ich trafnego doboru, ani też wyczerpującej analizy, por. część *Leksyka i frazeologia* w – skądinąd cennej – monografii Katarzyny Konczewskiej (Konczewska, 2021, ss. 110–112). Jest tam niespełna 30 ciągów wyrazowych podanych jako przykładowe „kalki z rosyjskiego i białoruskiego, a także specyficzne formy polszczyzny miejscowej, jej odmiany «chłopskiej»" (Konczewska, 2021, s. 110). W większości nie są to jednak jednostki języka[6], zatem nie można ich uznać za zapowiedziane frazeologizmy, por.: *pogaństwo podpatruje nas* 'czyha na nas'[7], *opowiedzenie się na dany temat* 'wypowiedzenie się', *analfabetycznie złożona kanalizacja* 'źle instalowana'. Wiele rzekomych frazemów to jedynie przykłady zmiany rekcji, np. *pójść za chlebem* 'po chleb',

[2] Zob. tamże bogaty wybór przykładów.

[3] Tak też w nowej pracy Anny Żebrowskiej o języku pogranicza białorusko-polsko-litewskiego (Żebrowska, 2019, ss. 171–188).

[4] Uwagi badaczy uchodzą m.in. frazemy składające się z wyrazów funkcyjnych, takie jak *przy czym tu ktoś/coś* (= ogpol. *co ma do tego ktoś/coś*) czy też zwrot wyrażający zniecierpliwienie *a to jeszcze co za* (= ogpol. *a cóż to znowu za*) (Marszałek, 2022, ss. 277, 279). W polszczyźnie północnokresowej jest ich wiele. Trafiały do niej i nadal trafiają z języka rosyjskiego, zob. Konefał (2020).

[5] Szerzej zob. Mędelska i Marszałek (2019, ss. 93–95).

[6] Według Andrzeja Bogusławskiego jednostką języka jest element gotowy, odtwarzalny w mowie (Bogusławski, 1976, s. 357), niedający się rozłożyć „na żadne drobniejsze elementy o tej samej naturze funkcjonalnej" (Bogusławski & Wawrzyńczyk, 1993, s. 11).

[7] Definicje przytoczone za: Konczewska (2021, ss. 110–111).

zachorować grypem ‘na grypę’, *zrobiony zakrystianinem* ‘przez zakrystianina’. Po przesianiu materiału okazuje się, że mamy tylko 9 frazemów, m.in.: *ze wszystkiem* ‘zupełnie’, *od kiedy do kiedy* ‘od czasu do czasu’, *smażone wiadomości* ‘negatywna sensacja’, *jak kaczka po kałużach* ‘niezgrabnie’ (Konczewska, 2021, ss. 110–112), ich zaś opracowanie sprowadza się w zasadzie do rejestracji.

Niedostateczne opracowanie frazematyki północnokresowej, w tym brak obszernych rejestrów frazemów, znacznie utrudnia dziś realizację podejmowanych badań; wskazane braki opóźniają m.in. druk niemal ukończonej monografii (Marszałek, w druku). Baza materiałowa książki obejmuje 1866 frazemów napotkanych w wileńskiej prasie i wydawnictwach książkowych, jednak w poszukiwaniu innych poświadczeń tych jednostek trzeba uciekać się do czasochłonnego przeczesywania materiału zawartego w opublikowanych już pracach niedotyczących frazematyki. Na przykład w monografii Haliny Karaś traktującej o frekwencji cech gramatycznych w polszczyźnie pogranicza litewsko-łotewsko-białoruskiego na kilku przejrzanych stronach natrafiliśmy na następujące frazemy: *wieczny pokój* ‘świętej pamięci’ (Karaś, 2017, s. 71), *i wszystko* ‘i tyle’, *kto gdzie* ‘każdy w swoją stronę’ (Karaś, 2017, s. 74), *wszystko jedno* ‘i tak’ (Karaś, 2017, s. 75); w tekstach gwarowych dołączonych do wspomnianej pracy K. Konczewskiej mamy m.in.: *bić się jak ryba o lód* ‘miotać się jak ryba w sieci’, *jak kto* ‘każdy różnie’, *nagonić bimbru* ‘napędzić bimbru’, *być za mężem* ‘być mężatką’, *na jutro* ‘następnego ranka’ (Konczewska, 2021, ss. 129, 132–133).

3. Cel i metoda pracy

Rozumiejąc, jak ważne jest gromadzenie i opisywanie frazemów północnokresowych, przedstawiamy tu swoiste całostki wyekscerpowane z konkursowych nowel kowieńskich. Maksymalnie je uogólniamy, sprowadzając do postaci wielokomponentowych jednostek języka. Znaczenie frazemów, a także ich ogólnopolskie odpowiedniki ustalamy na podstawie kontekstów, posiłkując się doświadczeniem kilkudziesięcioletniego intensywnego obcowania z tekstami północnokresowymi. Opisy frazemów podajemy w schemacie sformalizowanym, wymagającym od badacza maksymalnego zdyscyplinowania.

Artykuł hasłowy obejmuje: zapis kształtu frazemu; informację o możliwych wypełnieniach pozycji walencyjnych (K); charakterystykę semantyczną (S); właściwości pragmatyczne (P); odpowiednik ogólnopolski (Ogpol.); ilustracje tekstowe (pierwsza – ▼, kolejne – ▽) z podaniem źródła; zapisy w innych źródłach (Z); wskazanie genezy frazemu (G); wsparcie w innych językach (W)[8].

[8] Symbole oznaczają: człon fakultatywny odpowiednika (< >); człon alternatywny odpowiednika (≺≻); wskazanie na segment wymienny odpowiednika (˗) .

Korzystamy z wprowadzonego przez H. Karaś (2017, s. 40) podziału na zjawiska *substratowo-interferencyjne*, *archaiczno-innowacyjne* oraz *wspólne z polskimi gwarami rdzennymi*.

4. Swoista warstwa frazematyki kresów północno-wschodnich w konkursowych nowelach kowieńskich

4.1. Frazemy substratowo-interferencyjne

Białorusini i Litwini żyli przemieszani obok siebie, po uniach krewskiej i lubelskiej osiadali między nimi Polacy. W końcu XVIII wieku tereny przez tę ludność zamieszkane znalazły się w Imperium Rosyjskim. Do połowy XIX wieku wszystkie sfery życia społecznego obsługiwał język polski, później językiem administracji i szkoły stał się rosyjski (Аксамитов, 2000, ss. 89–93). Tak więc polszczyzna północnokresowa kształtowała się na obszarach czterojęzyczności litewsko-białorusko-polsko-rosyjskiej (Гринавецкене, 1972, s. 394). Dziś stanowi to podstawowe źródło problemów w ustalaniu genezy wpływów obcych (zob. Karaś, 2002, ss. 57–61). Problemy potęgują się w odniesieniu do zapożyczonych jednostek wielowyrazowych. Każdy komponent frazemu północnokresowego może mieć warianty ukształtowane zarówno wskutek przemian wewnętrznych, jak i w wyniku oddziaływania obcych systemów językowych. Ponadto wspólnota warunków życia, kultury, obyczajów oraz wielowiekowe kontakty językowe doprowadziły do pojawienia się izofrazemów (zob. Аксамитов, 2000, ss. 100–103), czyli międzyjęzykowych ekwiwalentów frazematycznych, w tym absolutnych, całkowicie zbieżnych ze względu na znaczenie i zestaw komponentów. W tych warunkach ustalenie pochodzenia swoistego frazemu nierzadko ma charakter hipotetyczny.

4.1.1. Frazemy powołane niegdyś do życia pod wpływem substratu białorusko-litewskiego

Omawiamy tu swoiste jednostki ponadwyrazowe powstałe przed końcem XIX wieku na gruncie białoruskim lub litewskim. Są to głównie refleksje związane z duchowością i życiem codziennym społeczności chłopskiej.

4.1.1.1. Białorutenizmy

Na trudności w ustaleniu białoruskiej lub litewskiej genezy frazeologizmów zwrócił uwagę Anatolij Aksamitow. Stwierdził, że w zasobach obu języków spotyka się całostki identyczne ze względu na znaczenie i zestaw komponentów, o których wiadomo,

że powstały niezależnie w każdym z nich, np. *авечая галава* i *avelės galvà* ‘głuptas’. Są konsekwencją wspólnych doświadczeń życiowych, zbieżnych procesów myślowych, tożsamego odbioru rzeczywistości. Aż 34% zasobu stanowią absolutne izofrazemy białorusko-litewskie, kolejne 25% – izofrazemy ekwiwalentne (identyczne pod względem semantyki, ale różniące się jednym komponentem, np. *легчы на ўслон*[9] i *gulti ant lentas*[10] ‘umrzeć’) (Аксамитов, 2000, ss. 98–99). Pierwotnego źródła takich jednostek[11] nie sposób ustalić bez wątpliwości, chociaż wiadomo, że kierunek zapożyczeń był częstszy z białoruskiego do litewskiego niż odwrotnie. Pomocne mogą być dane o zasięgach terytorialnych frazemów, a także ich obecność lub nieobecność w starszej warstwie frazematyki wschodniosłowiańskiej.

W naszym materiale niewątpliwą genezę białoruską ma tylko jeden frazem:

SZANOWNY
szanowne i szanowni
S: zwrot grzecznościowy używany podczas zwracania się do innych osób w sytuacjach uroczystych
Ogpol.: **szanowni państwo / szanowne panie, szanowni panowie**
▼ *Swat zadzwonił w kieliszek. – Szanowne i szanowni*! [...] *proponuję powstanie* – RawK (1937a, s. 2)
Z: Mędelska (2000, ss. 553, 555)[12];
G: błr. шаноўны (w użyciu rzeczownikowym oznacza ‘łaskawy, czcigodny’; stosuje się też jako formę adresatywną – BRS, 2012).

4.1.1.2. Białorutenizmy mające wsparcie w języku rosyjskim

Frazemy o możliwej genezie białoruskiej często należą do warstwy wspólnej dla języków wschodniosłowiańskich[13], zatem mogły one trafić do zasobu północnokresowego zarówno z substratu białoruskiego, jak z adstratu rosyjskiego. W podobnych wypadkach badacze skłaniają się raczej ku źródłu rosyjskiemu, bo to rosyjski miał największy wpływ na rozwój białoruskiego zasobu frazeologicznego (Аксамитов,

[9] = *lec na ławę*

[10] = *lec na deskę*

[11] Używa się też frazemów białoruskich z komponentem litewskim, np. *стаіць як керэпла* (*kerepla* ‘niezgrabny’) (Аксамитов, 2000, s. 94).

[12] Na radzieckiej Litwie zwrot: *Siadajcie, szanowny!* dobrze wpisywał się w obowiązujący system unikania form *pan*, *pani*, jednak osobliwa forma adresatywna *szanowny* jest wcześniejsza, nie radziecka, nie rosyjska, por. nagłówki listów Polaków z Wileńszczyzny w rodzaju: *Szanowna Kowalska!*

[13] Białoruską frazematykę rodzimą dzieli się na 3 podgrupy: ogólnosłowiańską, wschodniosłowiańską i właściwą białoruską. Ustalenie, jaką drogą dana jednostka trafiła do białoruskiego, komplikuje duża liczba absolutnych izofrazemów w błr., ros. i pol., np. *ставіць на карту*, *ставиць на карту*, *stawiać na kartę* (Iskam, 2013, ss. 66–67).

1983; zob. też Grupa-Dolińska, 2020, s. 113). Zwraca się także uwagę na możliwość zapożyczania wtórnego. Często też – ze względu na skromny materiał dokumentacyjny i niedostateczny stan zaawansowania badań historyczno-językowych – unika się podawania innej genezy niż „wspólna dla języków wschodniosłowiańskich" (Iskam, 2013, s. 67). Przydatne bywa kryterium tematyczne, zgodnie z którym leksyka o proweniencji białoruskiej obsługuje raczej sferę szeroko rozumianej codzienności, leksyka pochodzenia rosyjskiego – administrację, wojsko, policję, szkolnictwo, oraz kryterium chronologiczne: rusycyzmy wchodziły do obiegu w zasadzie dopiero w XIX wieku, szczególnie intensywnie w jego drugiej połowie (Rieger, 2019, s. 349).

Wykorzystując powyższe uwagi oraz uwzględniając skład i kształt komponentów, a także dane słowników i innych źródeł, 6 frazemów zaliczyliśmy do białorutenizmów wspieranych przez wpływ rosyjski:

DURZYĆ
ktoś$_i$ **durzy** *komuś*$_j$ **głowę**
S: *i* natrętnie mówi *j* o tym samym, niepotrzebnie zajmuje go jakąś sprawą
P: obrazowe
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **suszy** *komuś*$_j$ **głowę**
▼ [...] *matka moja durzy mi głowę, bym wstąpił lepiej do polskiego „Junaka"* – MinO (1937, s. 2)
Z: Łętowski (1915, s. 366); KowWyd (1919–1949); Dombroski (1932/2001–2002, s. 218); Zdaniukiewicz (1972, s. 142); Kurzowa (1993, s. 462) „zwrot wykazuje wyraźnie wschodni zasięg historyczny i współczesny"; Rieger (1999, s. 63); Geben (2003, s. 112) „dawna kalka strukturalna z jęz. wschodniosłowiańskich"; Rieger (2014, s. 95); Sokołowska (2016, s. 244); Grek-Pabisowa i in. (2017, s. 2620)
G: błr. *хто-н.*$_i$ дурыць *кому-н.*$_j$ галаву (FSBM, 1993, t. 1, s. 351).
W: ros. *кто-н.*$_i$ дурит *кому-н.*$_j$ голову[14].

GÓRA
czyjaś$_i$ **góra**
S: *i* ma rację, wygrywa w jakimś sporze
P: potoczne; obrazowe
Ogpol.: *czyjeś*$_i$ **<jest> na wierzchu**
▼ – *Halka, no, chwała Bogu, góra nasza!* – NikZdo (1937c, s. 3)
Z: Mędelska (2000, s. 571); PrasWil (1960–1985)
G: błr.: *чый-н.*$_i$ верх (TSBLM, 2002, s. 110)
W: ros. *чей-н.*$_i$ верх[15] (TSRJaO, 1978, s. 65)

[14] W ros. niepowszechne (częściej: *морочить голову*), por. w ESF: *не дуры галавы – не морочь голову* (ESF, 2004, s. 91). SRF nie notuje, w FSRLJa odsyłacz do *морочить* (FSRLJa, 2001, s. 456).

[15] Powszechne w językach słowiańskich, wiązane z dawną tradycją walk sam na sam, w których zwycięzca okazywał się dosłownie „na górze" (SRF, 1998, s. 77).

NIE
nie taki już _
S: zwrot wyrażający powątpiewanie mówiącego w prawdziwość sądu przywołanego w _
Ogpol.: **nie taki ▪ znowu ≺znów≻ _**
▼ *Chociaż i tak i tak praca. I może nie taka już jałowa* – NikZcd (1937b, s. 3)
Z: Karaś (2004, s. 67); Grek-Pabisowa i in. (2017, s. 113); Marszałek (2022, s. 264)
G: błr. не такі ўжо _
W: ros. не такой уж _ (NKRJa, b.d.)

PODNOSIĆ
ktoś$_i$ **podnosi kurz**
S: *i* powoduje uniesienie się kurzu w powietrze
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **wzbija kurz**
▼ *Nie podnosić kurzu!* – RawK (1937a, s. 3)
Z: KowWyd
G: błr. *хто-н.*$_i$ паднімае пыл
W: ros. *кто-н.*$_i$ поднимает пыль[16] (DRLKŽ, 2011, t. 2, s. 557)

TYLKO
tylko co
S: zwrot wskazujący na to, że od chwili zajścia jakiegoś zdarzenia lub zaistnienia jakiegoś stanu upłynęło bardzo niewiele czasu
Ogpol.: **dopiero co**
▼ *Widziałem go tylko co*: *szedł ku stajniom* – RawKd (1937b, s. 2)
Z: Grek-Pabisowa i in. (2017, s. 1191); KowWyd (1919–1949); Mędelska (2000, s. 439);
G: błr. толькі што (RBS, 2002, t. 3, s. 527)
W: ros. только что (NSRJa, 2000, t. 2, s. 780)

WIEDZIEĆ
tak i wiedz
S: zwrot wskazujący na to, iż dana rzecz zachodzi mimo tego, że rozmówca w to wątpi
P: potoczne
Ogpol.: **żebyś wiedział**
▼ *Jeśli mnie za pół godziny nie przyniesiecie balnej sukni – to tak i wiedzcie*: *ciotkom* [...] *powiem*, *niech wiedzą*, *gdzie niesłowne ludzie*! – HN (1937b, s. 2)
Z: Mędelska (2000, s. 565)
G: błr. так і ведай (RBS, 2002, t. 3, s. 496)
W: ros. так и знай (FSRLJa, 2001, s. 634)

[16] Analogicznie w lit.: *kas nors*$_i$ kelia dulkes (DRLKŽ, 2011, t. 2, s. 557).

4.1.1.3. Lituanizmy

Za lituanizmy substratowe uznaliśmy 2 frazemy. W obu jeden ze składników ma odpowiednik tylko w litewskim:

WIATR
ktoś$_i$ **ma wiatry w głowie**
S: *i* jest nieodpowiedzialny, lekkomyślny, mimo swego wieku niepoważny
P: potoczne; obrazowe
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **ma pstro w głowie**
▼ *A po ślubie dopiero narzekania: a to niegospodarna, a sekutnica, a wiatry w głowie* – RawKdo (1937c, s. 2)
Z: Mędelska (2000, s. 586)
G: lit. vėjai galvoje *kam*$_i$ (DRLKŽ, 2011, t. 1, s. 171)

WPAŚĆ
ktoś$_i$ **wpadł** *komuś*$_j$ **w serce**
S: *i* zostawił na *j* niezatarte wrażenie
P: obrazowe
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **zapadł** *komuś*$_j$ **w serce**
▼ *Wtedy to* [na balu] *wpadłam w serce ś. p. Adziowi* – MonPd (1937b, s. 2)
G: por. į šìrdį įkrìsti (FŽ, 2001, s. 707) oraz įkristi kam nors į širdį[17] (LLKŽ, 1994, s. 950)

Pierwszy frazem znany jest też w białoruskim (*з ветрам* < *з ветрыкам*, *з вецяркам* > *у галаве* – ESF, 2004, s. 148) i rosyjskim (*ветер в голове* – FSRLJa, 2001, s. 65), jednak wzorzec dla lm.: *wiatry* mamy tylko w litewskim.

4.1.2. Nowsze interferencje z języka litewskiego i rosyjskiego

Nowsze wpływy litewskie to wynik odziaływania młodej litewszczyzny literackiej, która po I wojnie światowej stała się językiem państwowym. Wpływy rosyjskie są na kresach północno-wschodnich stosunkowo świeże, wiążą się z okresem zaborów.

4.1.2.1. Lituanizmy

Do nowszych lituanizmów zaliczyliśmy jedno porównanie frazematyczne (internacjonalizm występujący w wielu językach europejskich):

SŁOŃ
jak słoń w sklepie porcelany
S: osoba nieporadna, niezgrabna, zachowująca się niezręcznie

[17] W artykule *zapaść* jako odpowiednik *zapaść komuś w duszę* (*w serce*). W LLKŽK (1991, s. 144) įkristi wyłącznie *wpaść* / *wpadać* (*wpaść do studni*; *wpaść w długi*; *oczy wpadły*; *wpaść w oko*).

Ogpol.: **jak słoń w składzie porcelany**
▼ [...] *czuje się* [...] *jak słoń w sklepie porcelany* [...] – ZSyD (1937, s. 2)
G: lit. kaip dramblys porceliano parduotuvėje

Wzorzec osobliwego połączenia *sklep porcelany* jest tylko w litewskim (ros.: *как слон в посудной лавке*, błr.: *как слон у посуднай краме*, ale też swojskie: *як кныр у куратніку*).

4.1.2.2. Rusycyzmy

Za rusycyzmy uznaliśmy 9 jednostek:

CHWYTAĆ
ktoś$_i$ **chwyta** *czyjś*$_j$ **wzrok**
S: *i* zauważa zwrócony na siebie wzrok *j*
G: *ktoś*$_i$ **chwyta** *czyjeś*$_j$ **spojrzenie**
▼ [...] *ilekroć mijali wnękę z aparatem radiowym*, *Jasiek chwytał nieżyczliwy wzrok Don Matea* [...] – MinO (1937, s. 2)
G: ros. *кто-н.*$_i$ ловит *чей-н.*$_j$ взор[18] (SRJa, 1981–1984, t. 2, s. 195)

DZIEWCZYŃSKI
dziewczyńska izba
S: pomieszczenie we dworze przeznaczone dla dziewcząt będących na odpłatnej służbie
Ogpol.: **izba czeladna dziewcząt**
▼ *Moje dziwki zaraz wychodzą do dziewczyńskiej izby – będzie miejsce* – MilNd (1937, s. 3)
G: ros. девичья изба (TSRJaOSz, 1992, s. 732[19]).

JAK
jak jest, tak jest
S: wiadoma sytuacja nie jest dobra, ale nie ma co dalej o tym mówić
Ogpol.: **jest jak jest**
▼ [...] *czekać dłużej ze ślubem nie sposób! Jak jest, tak jest, trzeba iść do ołtarza* – RawK (1937a, s. 3)
G: ros. как есть, так есть (NKRJa, b.d.)

JEDEN
po jednemu
S: nie razem, osobno
Ogpol.: **po jednym**
▼ *Wychodzić po jednemu – komenderował Górski* – ZawZ (1937, s. 3)

[18] W błr. *хто-н.*$_i$ ловіць *чый-н.*$_j$ позірк (TSBM, 1977–1984, t. 3, s. 9).
[19] W haśle *слуга*.

Z: Marszałek i Mędelska (1997, ss. 19–20); Mędelska (2000, s. 499); PrasWil (1960–1985); WydK (1949–1985)
G: ros. по одному[20] (NSRJa, 2000, t. 2, s. 221)

NIC
ktoś$_i$ _ **o niczym i o wszystkim**
K _: fraza czasownikowa
S: *i* _ o rzeczach mało istotnych
Ogpol.: *ktoś*$_i$ _ **o wszystkim i o niczym**
▼ *Pani Michalina myśli o niczym i o wszystkim* – MonPd (1937b, s. 3)
G: ros. *кто-н.*$_i$ _ ни о чем и обо всем (NKRJa, b.d.)

STRUNA
ktoś$_i$ _ **jak po strunie**
S: *i* _ w linii prostej, nie zbaczając
Ogpol.: *ktoś*$_i$ _ **jak po sznurku**
▼ *Idzie, jak po strunie* [...] *tymi gęszczarami, wiesz?* – SołP (1937, s. 2)
G: ros. *кто-н.*$_i$ _ как по струне (NKRJa, b.d.)

ZEBRAĆ
ktoś$_i$ **zebrał posiedzenie**
S: *i* zarządził zebranie się jakiejś grupy ludzi, członków organizacji, członków jakiegoś ciała ustawodawczego itp.
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **zwołał posiedzenie**
▼ [...] *zebrał wielki i mądry kalif posiedzenie rady państwowej* – DMS (1937, s. 3)
G: ros. *кто-н.*$_i$ собрал заседание[21] (NKRJa, b.d.)

ZŁO
jak na zło
S: zwrot wyrażający zdenerwowanie z powodu czegoś niekorzystnego, co stało się niespodziewanie, w najbardziej nieodpowiednim momencie
Ogpol.: **jak na złość**
▼ *A ten, jak na zło, idzie, jak spalony!* – SołP (1937, s. 300)
Z: Mędelska (2000, s. 566)
G: ros. как назло[22] (FSRLJa, 2001, s. 370)

ŻYCZENIE
ktoś$_i$ **▪ jest ≺ma≻ w życzeniu** _
S: *i* spodziewa się, pragnie spełnienia _
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **życzy sobie / ma życzenie** _
▼ [u fryzjera] *Pan w życzeniu krócej, czy dłużej?* – ZetP (1937a, s. 2)

[20] W blr. *па адным* (PBS, 2004, s. 467).
[21] W blr. *хто-н.*$_i$ сабраў сход.
[22] W blr. *як на злосць* (ESF, 2004, s. 104).

Z: Rieger (1999, s. 76 – *nie w życzeniu* ‘nie chcę, nie życzę sobie’, „często używany zwrot gwary wileńskiej”); Rieger (2014, s. 312)
G: ros.[23] *кто-н.*$_{i}$ в желании (NKRJa, b.d.)

Są tu frazemy, które albo mają wzorzec tylko w rosyjskim (np. *jak po strunie*), albo ich osobliwy komponent jest najbliższy składnikowi rosyjskiemu (np. *po jednemu*), albo też z racji reprezentowanej sfery użycia ich rosyjska geneza jest bardziej prawdopodobna niż białoruska (np. *zebrał posiedzenie*).

4.1.2.3. Rusycyzmy mające wsparcie w języku białoruskim

W tej grupie są 3 jednostki przejęte prawdopodobnie z rosyjskiego. Ze względu na istnienie analogicznych frazemów w białoruszczyźnie nie można wykluczyć ich genezy białoruskiej.

BALNY
balna suknia
S: suknia przeznaczona na bal, zwykle bogato zdobiona
Ogpol.: **suknia balowa**
▼ *Jeśli mnie za pół godziny nie przyniesiecie balnej sukni – to tak i wiedzcie*: *ciotkom* [...] *powiem, niech wiedzą, gdzie niesłowne ludzie!* – HN (1937b, s. 2)
G: ros. бальное платье (TSRJa, 2001, t. 1, s. 61)
W: błr. бальная сукенка

I
i jeszcze _
S: zwrot wprowadzający nową informację podaną w _
Ogpol.: **w dodatku _**
▼ [...] *śmierć i koniec. I jeszcze w wieku nieprzestarzałym* – MonS (1937c, s. 3)
Z: Mędelska (2000, s. 559); Grek-Pabisowa i in. (2017, s. 106 hasło *bladziocha*, 165 hasło *chory*); PrasWil (1960–1985)
G: ros. и еще _ (NKRJa, b.d.)
W: błr. а яшчэ

[23] Słowniki języka polskiego nie notują. W wyszukiwarce Odkrywka (zob. Graliński i in., 2017, ss. 54–57), umożliwiającej otrzymanie wskazanej jednostki języka, daty jej wystąpienia oraz lokalizacji geograficznej, zob. Wierzchoń (2013, s. 42), znajduje się około 30 poświadczeń szukanego frazemu. Przytłaczająca większość z nich pochodzi albo z kresów północno-wschodnich, albo spod zaboru rosyjskiego, ponadto pierwsze wystąpienie jest późne, z początku XIX wieku. Przemawia to za rosyjską genezą. Oto kilka przykładów: [...] *odprawili nabożeństwo w duchu odpowiednim wylanym łaskom i w życzeniu, aby najlepszy Monarcha w najdłuższe lata panował* („Kuryer Litewski”, 16 września 1811; „Z Wilna d. 16 września”, 1811, s. 4); *Jadący do Białegostoku, może będą w życzeniu zabrać 11-letnią dziewczynkę* [...] („Kuryer Wileński: Gazeta urzędowa, polityczna i literacka”, 1861, nr 63; „Jadący do Białegostoku”, 1861, s. 8); – *Tedy Waćpanna tego nie masz w życzeniu*? – *Och nigdy*! (Deotyma [Łuszczewska, J.], *Panienka z okienka: starodawny romansik*; Deotyma, 1898, s. 76); *Znalazła się i boćwina i ogórki z miodem. Wszystko to było „w życzeniu” przegłodzonych myśliwych* (J. Weyssenhoff, *Soból i panna. Cykl myśliwski*; Weyssenhoff, 1913, s. 176).

WIĄZAĆ
ktoś$_i$ **wiąże końce z końcami**
S: *i* z trudem się utrzymuje, zaspokaja tylko podstawowe potrzeby życiowe
P: obrazowe
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **wiąże koniec z końcem**
▼ [...] *wiążemy końce z końcami*, *aby jakoś spłacać długi* – NikZ (1937a, s. 30)
G: ros. *кто-н.*$_i$ сводит концы с концами (FSRLJa, 2001, s. 564)
W: błr. *хто-н.*$_i$ зводзіць канцы з канцамі (FSBM, 1993, t. 1, s. 429)

4.1.2.4. Rusycyzmy mające wsparcie w języku białoruskim i litewskim

Jeden frazem jest rusycyzmem z zakresu administracji używanym w białoruskim i litewskim:

PODAĆ
ktoś$_i$ **podał prośbę o _**
S: *i* podjął działania w związku z _, kierując do jakiejś instytucji, urzędu itp. stosowne pismo
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **złożył podanie o _**
▼ [...] *wyrokiem Sądu Wojennego Jan Ostryga został skazany na pięć lat ciężkiego więzienia, z prawem podania prośby o zmniejszenie kary* [...] – ZetPd (1937b, s. 3)
Z: KowWyd (1919–1949); Dombroski (1932/2001–2002, s. 249); Grek-Pabisowa (2009, s. 218); Grek-Pabisowa i in. (2017, s. 784)
G: ros. *кто-н.*$_i$ подал просьбу о _ (DRLKŽ, 2011, t. 2, s. 524)
W: błr. *хто-н.*$_i$ падаў ˉ заяву ≺просьбу≻ аб _ (TSBLM, 2002, s. 409), lit. *kas nors*$_i$ padavė prašymą _ (DRLKŽ, 2011, t. 2, s. 524)

4.1.3. Podsumowanie

W ekscerpcie znajdują się 23 swoiste frazemy należące do warstwy substratowo-interferencyjnej.

Z podłoża białorusko-litewskiego pochodzi 9 jednostek. Jedna ma genezę białoruską (*szanowne i szanowni*), dwie – litewską (*wiatry w głowie* i *wpaść w serce*), sześć zaś to białorutenizmy reprezentujące wschodniosłowiańskie zasoby frazematyczne. W okresie zaborów zyskały one wsparcie języka rosyjskiego (np. *durzyć głowę* czy *tak i wiedz*).

Nowsze interferencje zaznaczyły się silniej niż wpływ substratu, jest ich 14. Jeden frazem pochodzi z litewskiego (*jak słoń w sklepie porcelany*), pozostałe – z rosyjskiego. Mamy tu 9 czystych rusycyzmów (*o niczym i o wszystkim* czy *jak na zło*), 3 rusycyzmy mające wsparcie języka białoruskiego (np. *wiązać końce z końcami*) i jedną pożyczkę znaną też w białoruskim i litewskim (*podać prośbę*).

Wszystkie frazemy (oprócz *wpaść w serce*) wywodzące się z substratu białorusko-litewskiego występują także w innych źródłach, najliczniej – białorutenizm *durzyć głowę*; pozostałe pojawiały się głównie w powojennej polszczyźnie wileńskiej. Większości nowszych interferencji z litewskiego i rosyjskiego nie notowano w przejrzanych źródłach (tylko 5 z nich poświadczono wcześniej, np. *po jednemu* czy *jak na zło*).

4.2. Frazematyka archaiczno-innowacyjna

Umieściliśmy tu frazemy rodzime w badanym okresie wycofane lub wycofywane z obiegu społecznego oraz swoiste lokalne jednostki nieciągłe powołane do życia bez udziału obcych systemów językowych.

4.2.1. Frazemy nieaktualne

Proces zanikania słownictwa jest zjawiskiem długotrwałym i skomplikowanym, powodowanym przez czynniki zewnętrzne, w tym przez reagowanie na zmiany rzeczywistości pozajęzykowej[24] (Kleszczowa, 2012, s. 240; Wojtyńska-Nowotka, 2020, s. 43). Zmiany te wpływają na życie wyrazów, jak też na życie części zasobów frazematycznych, w szczególności analityzmów słownikowych, np. *zajęcza łapka*[25], czy form adresatywnych, np. *jaśnie panienko* (Handke i in., 1996, ss. 340, 351). Zdaniem Krystyny Kleszczowej przyczyny zewnętrzne stanowią tylko jeden z wielu czynników zanikania jednostki po okresie jej aktywnej egzystencji, istotniejsze od nich są przyczyny wewnętrzne, mianowicie: „Wyrazy rodzą się i zanikają, bo ciągle pojawiają się nowe, redundantne jednostki, które ogół nosicieli języka aprobuje lub których nie aprobuje" (Kleszczowa, 2012, s. 248). Odnosi się to także do jednostek nieciągłych.

Badacze ginącej leksyki napotykają znamienne trudności. Jak zauważył Mirosław Bańko (2019, s. 18): „Słowa żyją różnie w pamięci różnych osób i nie starzeją się jednakowo"[26]. Obserwacja ta bardziej niż wyrazów zdaje się dotyczyć jednostek wielowyrazowych, zwłaszcza frazeologizmów czy porównań – barwnych, soczystych, zrośniętych na zawsze z często używającymi ich członkami rodziny i przechowywanych przez kolejne pokolenia jako swoiste pamiątki po nich, czyli elementy tradycji familijnej, różne w różnych rodzinach. Ponadto: „Moment «zgonu» wyrazu jest znacznie trudniejszy do uchwycenia niż moment «narodzin», ponieważ okres obumierania

[24] Przedmioty wychodzą z użycia, więc przestaje się o nich mówić, zmienia się też sposób myślenia (Kleszczowa, 2012, s. 240).

[25] Służyła do zamiatania pieca.

[26] Por. obserwację badaczek ginącego słownictwa: „[…] w zgromadzonym materiale znalazły się wyrazy uznane przez jednych za odchodzące bądź zgoła nieużywane, a przez innych – za ciągle należące do żywego zasobu słownictwa" (Handke i in., 1996, s. 12).

trwa stosunkowo długo […]" (Handke, 1997, s. 56). Z przyczyn podanych wyżej ów moment „zgonu" również trudniej uchwycić u jednostek nieciągłych niż u pojedynczych wyrazów. Historycy języka zauważają też, że kwalifikatory chronologiczne w słownikach nierzadko są zawodne (Bańko, 2019, ss. 12–13; Handke i in., 1996, s. 14; Wojtyńska-Nowotka, 2020, s. 41), „Świadomość leksykografów i jej odzwierciedlenie w praktyce leksykograficznej nie pokrywa się w pełni ze świadomością i praktyką użytkowników języka" (Handke, 1997, s. 68). Poza tym słowniki rejestrują przeobrażenia, w tym przesuwanie się jednostek na obrzeża leksyki, z opóźnieniem, bywa, że znacznym (Handke i in., 1996, s. 9), zatem także z tego względu nie zawsze kwalifikatory chronologiczne (czy ich brak) mogą stanowić kryterium rozstrzygające o rzeczywistym statusie konkretnej jednostki. W wypadku jednostek nieciągłych sprawę dodatkowo komplikuje fakt, że zdecydowanie rzadziej trafiają one do słowników niż pojedyncze wyrazy, z rzadka też uwzględniają je badacze odchodzącej leksyki[27].

W naszym ekscerpcie faza dawności całostek wielowyrazowych nie jest jednakowa, dlatego prezentujemy frazemy w podgrupach uwzględniających stopień ich nieaktualności.

Kwalifikując poszczególne jednostki do określonej podgrupy, kierowaliśmy się własną kompetencją językową oraz skromnymi zazwyczaj wskazówkami zawartymi w starszych słownikach (ogólnych i frazeologicznych).

4.2.1.1. Archaizmy

Do archaizmów zaliczyliśmy te frazemy, które poświadczył SL (1994–1995) i które przez późniejszych leksykografów zostały ocenione jako stp. [staropolskie] (SW, 1900–1927) i/lub daw. [dawne] (SJPD, 1958–1969). W wypadku braku kwalifikatorów chronologicznych (np. w SFJP, 1993) uwzględnialiśmy datacje cytatów podanych w słownikach.

ODLEW
na odlew
S: z lewej strony
Ogpol.: **w lewo**
▼ *Środek to pewny, bo jak inaczej odpędzić urok. Tylko, mówię, lewą ręką na odlew, na odlew* – MonSd (1937d, s. 3); ▽ *Kazałam Sabińskiemu odkopać łopatką drewnianą, tylko drewnianą,* [...] *potem przez okno lewą ręką na odlew, na odlew przez okno furt i skończona sprawa*[28] – MonSd (1937d, s. 3)

[27] Por. nad wyraz skromny dział *Epitety, zwroty, powiedzenia, porzekadła* w obszernej (około 360 stron) pracy *Nie dajmy zginąć słowom* (Handke i in., 1996, ss. 356–361).

[28] Mowa tu nie o uderzeniu z rozmachu, lecz o wyrzuceniu przedmiotu, por.: *na odlew przez okno furt* […].

G: SL (1994–1995, t. 3, s. 470): ‘z lewej strony, lewą ręką’, SW (1900–1927, t. 3, s. 615): *stp*., SJPD (1958–1969, t. 4, s. 1119): *daw*.

SUWAĆ
ktoś$_i$ **suwa nogami**
S: *i* idzie, nie odrywając od podłoża stóp, które wydają przy tym charakterystyczny odgłos
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **szura nogami**
▼ [Staruszka] *Suwając nogami zbliżyła się do łóżka i pocałowała synowę w czoło* – MonP (1937a, s. 3)
G: SL (1994–1995, t. 5, s. 504): m.in. *suwać kroki*, por. też: *suwając sobą, szumno stąpać*; SW (1900–1927, t. 6, s. 513)

4.2.1.2. Archaizmy ze wsparciem białoruskim i rosyjskim

BYĆ
ktoś$_i$ **jest za** *kimś*$_j$
S: *i* tworzy z *j* związek małżeński
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **jest żoną** *kogoś*$_j$
▼ *Wszakci jej siostra jest za Onufrym* [...] – MonSd (1937d, s. 2)
Z: Konczewska (2021, s. 132 – *ja już pracowała*, *byłam za mężem*)
G: SL (1994–1995, t. 6/2, s. 817): *zamęście* ‘[…] bycie za mężem’, *zamężna kobieta* ‘za mężem będąca’; SW (1900–1927, t. 8, s. 170): *zamężna* ‘będąca za mężem’; SJPD (1958–1969, t. 10, s. 620) w cytacie z W. Przyborowskiego (1881): […] *zastał kuzynkę swą Zofię zamężną za wspomnianym Rucińskim;* SFJP (1993, t. 1, s. 124): cyt. z K.J. Szaniawskiego (zm. 1898): *Jedyna jej ciotka była za Głowackim*[29]
W: błr. *хто-н.*$_i$ замужам за *кім-н.*$_j$, ros. *кто-н.*$_i$ замужем за *кем-н.*$_j$ (TSRJa, 2001, t. 1, s. 391)

4.2.1.3. Frazemy przestarzałe

Za całostkę przestarzałą w końcu lat trzydziestych XX wieku uznaliśmy frazem, który SJPD (1958–1969) zamieścił z takim właśnie kwalifikatorem (przest.).

ZAKASAĆ
ktoś$_i$ **zakasał ręce**
S: *i* obnażył ręce, podwijając rękawy
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **zakasał rękawy**
▼ *Teraz znowu zakasać ręce* – MonP (1937a, s. 3)
G: SJPD (1958–1969, t. 10, s. 546) *przest*.[30]

[29] K.J. Szaniawski, *Dworek przy cmentarzu*. *Z niewydanego rękopisu* (Szaniawski, 1900, s. 26). Rodzimość potwierdza WSFJP (2003, s. 95): *gwar*. ‘być czyjąś żoną’ (*Moja córka jest za najbogatszym gospodarzem we wsi*).

[30] Por.: *Z zakasanymi po łokieć rękoma mięsiłaś czarne ciasto* (J. Słowacki. *Horsztyński*; Słowacki, 1949); *Potężne ręce, zakasane po łokcie* […] (A. Dygasiński. *Maciek Fuła*; Dygasiński, 1951, s. 185).

4.2.1.4. Frazemy recesywne

Umieściliśmy tu te jednostki, które w badanym okresie były wycofywane z obiegu, przesuwane na obrzeża. Wprawdzie w słownikach (SW, SJPD, SFJP, WSFJP) nie ma przy nich kwalifikatora *wychodzące z użycia*, jednak na recesywny charakter wskazują daty ostatnich cytatów, zaliczenie do leksyki *książkowej* lub też podanie nowszego konkurenta jako obocznika.

RAZ
raz wraz
S: w krótkich odstępach czasu, co chwila
Ogpol.: **raz po raz**
▼ *Złote węże błyskawic raz wraz spadały na ziemię* – RawKd (1937b, s. 3)
G: w SJPD (1958–1969, t. 7, s. 836) z M. Konopnickiej (*Pan Balcer w Brazylii*, 1910); (WSFJP, 2003, s. 634): *książk*.

UŻYĆ
ktoś$_i$ **użył ruchu**
S: *i* wykonał czynności związane z ruszaniem się przez pewien czas w celu nabycia lub poprawienia sprawności fizycznej
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **zażył ruchu**
▼ [...] *musi mieć od czasu do czasu rozrywkę*, *użyć trochę ruchu* – MilNd (1937, s. 5)
Z: KowWyd (1919–1949); Mędelska (2000, s. 541)
G: SW (1900–1927, t. 5, s. 761 – hasło *ruch*); *używać, zażywać ruchu* wymiennie w SFJP (1993, t. 2, s. 71, t. 2, s. 795) i WSFJP (2003, s. 677)

4.2.1.5. Frazemy recesywne ze wsparciem rosyjskim

NO
no, no
S: zwrot wyrażający uznanie, podziw
Ogpol.: **ho, ho**
▼ [...] *gdy się porządnie ubierze*, *to wygląda – no*, *no* – ZSyD (1937, s. 2)
G: SW (1900–1927, t. 3, s. 398): ‘zadziwienie (niek.[iedy] z ironią)’; wśród synonimów m.in. *ho, ho!*[31]; SJPD (1958–1969, t. 5, s. 334) ‘podziw, uznanie, zadziwienie’
W: ros. ну-ну (NSRJa, 2000, t. 1, s. 1052)

4.2.1.6. Frazemy marginalne

Przez jednostki marginalne rozumiemy frazemy z rzadka pojawiające się w tekstach, niepoświadczone w słownikach.

[31] Przykłady z I. Chodźki, A. Mickiewicza, A. Dygasińskiego, H. Sienkiewicza, m.in.: *No, no! Jaki majster!*

BECZKA
beczka łoju
S: osoba otyła, ociężała, niezgrabna
P: pogardliwe
Ogpol.: **góra sadła**
▼ *To niezdara, safanduła, beczka łoju!* RawKd (1937b, s. 2)
G: słowniki nie notują; pierwsze wystąpienie w *Quo vadis*[32] (1897), kolejne w noweli *Trubadurowie*[33] T. Jeske-Choińskiego[34] (1901).

4.2.2. Innowacje lokalne

Innowacje lokalne to takie jednostki, które nie występują w języku ogólnopolskim i nie trafiają do słowników. Notuje się je na peryferiach. Są zazwyczaj skutkiem osłabionego kontaktu z rdzenną polszczyzną. Charakteryzują się rozchwianą – na gruncie rodzimym lub (nieoczywistym) obcym – postacią fonetyczną czy słowotwórczą, np. *lorengolog* 'laryngolog', *kasówka* 'kasownik', albo też zmienioną strukturą, np. *lampa stolna* 'lampa na stół, na biurko' (por. Geben, 2003, ss. 154–155).

W naszym ekscerpcie charakter innowacji lokalnej ma frazem:

WYRZĄDZIĆ
ktoś$_i$ **wyrządził** *komuś*$_j$ **scenę zazdrości**
S: *i* wywołał awanturę, kłótnię, uważając, że *j*, na którym mu bardzo zależy, nie odwzajemnia jego uczuć i może go zdradzić
P: obrazowe
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **urządził** *komuś*$_j$ **scenę zazdrości**
▼ [...] *wyrządziła scenę zazdrości* – HHa (1937a, s. 5)
G: źródła nie notują

Jeden swoisty frazem nie był notowany w języku ogólnopolskim, nie występuje też w polskich gwarach.

4.2.3. Podsumowanie

Frazematyka archaiczno-innowacyjna jest reprezentowana przez 9 jednostek: 8 frazemów nacechowanych chronologicznie i jedną innowację lokalną. Tylko całostkę *użyć ruchu* zarejestrowano też w innym źródle północnokresowym.

[32] *Z czego ta beczka łoju śmieje się?* (*Quo vadis*: *powieść z czasów Nerona*; Sienkiewicz, 1897, s. 108).
[33] *Taka beczka łoju, jak ty, myśli tylko o jadle, piciu i spaniu...* (*Trubadurowie*; Jeske-Choiński, 1901, s. 59).
[34] 1854–1920, ur. w Pleszewie, zm. w Warszawie, literat, przyjaciel H. Sienkiewicza.

4.3. Frazemy wspólne z polskimi gwarami rdzennymi

Trafił tu jeden frazem:

MIEĆ
ktoś$_i$ **gdziesik ma** *coś*$_j$
S: *i* nie liczy się zupełnie z *j*
P: obrazowe
Ogpol.: *ktoś*$_i$ **ma gdzieś** *coś*$_j$
▼ *Gdziesik mam wasze brazylijskie mundury i karabiny!* – MinO (1937, s. 3)
G: gwarowe (SW, 1900–1927, t. 1, s. 815)

4.3.1. Podsumowanie

Jeden frazem – ze względu na zamianę komponentu ogólnopolskiego *gdzieś* na gwarowy *gdziesik*, rozpowszechniony głównie w południowej Polsce SGP (1900–1911, t. 2, s. 67) – utrzymuje więź z gwarami rdzennymi. Użyto go żartobliwie lub by złagodzić wydźwięk jego zbyt dosadnego odpowiednika ogólnopolskiego.

5. Wnioski

1. W skromnym materiale językowym kowieńskich nowel napotkaliśmy 33 swoiste jednostki ponadwyrazowe. To – zważywszy na fakt, że nowele poddano przed drukiem korekcie językowej – znaczna liczba.
2. Około 70% ekscerptu (23 jednostki) stanowią frazemy ukształtowane pod wpływem obcym (substratowo-interferencyjne), 30% (10 jednostek) – rodzime.
3. Z powodu bliskości genetycznej polszczyzny i białoruszczyzny wśród 9 frazemów pochodzących z substratu białorusko-litewskiego dominują białorutenizmy (niemal wszystkie mają wsparcie w języku rosyjskim), lituanizmy mamy tylko 2. Frazemy substratowe są zakorzenione w miejscowej polszczyźnie, występują też w innych źródłach. Całostek ponadwyrazowych ukształtowanych pod nowszym wpływem rosyjskim i litewskim jest w ekscerpcie 14, czyli więcej niż substratowych. Są to – z jednym wyjątkiem – rusycyzmy. Świadczą o silnej pozycji rosyjskiego, który na kresach północno-wschodnich trafił na podatny grunt i był używany przez wiele dziesięcioleci. Zdecydowana większość frazemów w tej grupie nie znalazła potwierdzenia w innych źródłach. Możliwe, że są to pożyczki doraźne, nieutrwalone.
4. Frazemy rodzime (archaiczno-innowacyjne) są nieliczne: 9 jednostek, z których 8 wypadło lub właśnie wypadało z obiegu. Inne źródła północnokresowe na ogół ich nie notują, prawdopodobnie ze względu na niewielki stopień dezaktualizacji.

Jedyna innowacja lokalna polega na zmianie przedrostka w członie frazemu ogólnopolskiego. Świadczy o braku pewności co do składu tego wielowyrazowca.
5. Do ekscerptu trafił jeden frazem występujący też w gwarach rdzennych.
6. Frazemy kowieńskich nowelistów wzbogacają kartotekę północnokresowych jednostek wielowyrazowych, ciągle zbyt skromną, nieodzwierciedlającą rzeczywistej zasobności i barwności dziedzictwa językowego dawnych Kresów Wschodnich.

Wykaz skrótów źródeł

DMS – „Dlaczego malują się nawet ładne niewiasty?" (Bej z Lechistanu, 1937).
HHa – „Handzia studiuje" (H., 1937a).
HN – „Nie dla niej" (H., 1937b).
MilNd – „Na kondycji" (Milenisówna, 1937).
MinO – „Oberek" (Minkiewicz, 1937).
MonP – „Pani Michalina" (Montwiłł, 1937a).
MonPd – „Pani Michalina" (Montwiłł, 1937b).
MonS – „Samotność Wacławy" (Montwiłł, 1937c).
MonSd – „Samotność Wacławy" (Montwiłł, 1937d).
NikZ – „Z dni dzisiejszych" (Nike, 1937a).
NikZcd – „Z dni dzisiejszych" (Nike, 1937b).
NikZdo – „Z dni dzisiejszych" (Nike, 1937c).
RawK – „Kłopoty swata" (Rawicz, 1937a).
RawKd – „Kłopoty swata" (Rawicz, 1937b).
RawKdo – „Kłopoty swata" (Rawicz, 1937c).
SołP – „Pech" (Sołłokaj, 1937).
ZawZ – „Zemsta" (Zawisza, 1937).
ZetP – „Próba" (Zetes, 1937a).
ZetPd – „Próba" (Zetes, 1937b).
ZSyD – „Dzień Pana Piotra" (Z. S-y, 1937).

Wykaz skrótów słowników, kartotek i korpusów językowych

BRS – *Беларуска-рускі слоўнік* (Лукашанец, 2012).
DRLKŽ – *Didysis rusų-lietuvių kalbų žodynas dviem tomasis* (Lemchenas, 2011).
ESF – *Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў* (Лепешаў, 2004).

FSBM – *Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы* (Лепешаў, 1993).

FSRLJa – *Фразеологический словарь русского литературного языка* (Федоров, 2001).

FŽ – *Frazeologijos žodynas* (Paulauskas, 2001).

KowWyd – Kartoteka regionalizmów kowieńskich wyekscerpowanych z podręczników, słowników, książek i broszur wydawanych po polsku w Republice Litewskiej (1919–1949).

LLKŽ – *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas* (Vaitkevičiutė, 1994).

LLKŽK – *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas* (Kalėda i in., 1991).

NKRJa – *Национальный корпус русского языка* (b.d.).

NSRJa – *Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный* (Ефремова, 2000).

PBS – *Польска-беларускі слоўнік* (Волкава & Авілава, 2004).

PrasWil – Kartoteka regionalizmów północnokresowych wyekscerpowanych z prasy polskojęzycznej na Litwie (1960–1985).

RBS – *Руска-беларускі слоўнік* (Колас i in., 2002).

SFJP – *Słownik frazeologiczny języka polskiego* (Skorupka, 1993).

SGP – *Słownik gwar polskich* (Karłowicz, 1900–1911).

SJPD – *Słownik języka polskiego* (Doroszewski, 1958–1969).

SL – *Słownik języka polskiego* (Linde, 1994–1995).

SRF – *Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник* (Бирих i in., 1998).

SRJa – *Словарь русского языка в четырех томах* (Евгеньева, 1981–1984).

SW – *Słownik języka polskiego* (Karłowicz i in., 1900–1927).

TSBLM – *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы* (Суднік & Крыўко, 2002).

TSBM – *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў пяці тамах* (Атраховіч, 1977–1984).

TSRJa – *Толковый словарь русского языка* (Ушаков, 2001).

TSRJaO – *Словарь русского языка* (Ожегов, 1978).

TSRJaOSz – *Толковый словарь русского языка* (Ожегов & Шведова, 1992).

WSFJP – *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* (Müldner-Nieckowski, 2003).

WydK – Kartoteka regionalizmów północnokresowych wyekscerpowanych z polskojęzycznych książek i broszur wydawanych na Litwie (1949–1985).

Bibliografia

Analizowane źródła

Bej z Lechistanu. (1937). Dlaczego malują się nawet ładne niewiasty? [DMS]. *Dzień Polski*, *1937*(59), 2–3.

H. (1937a). Handzia studiuje [HHa]. *Dzień Polski*, *1937*(84), 2, 5.

H. (1937b). Nie dla niej [HN]. *Dzień Polski*, *1937*(63), 2–3.

Milenisówna, H. (1937). Na kondycji [MilNd]. *Dzień Polski*, *1937*(51), 2–5.

Minkiewicz, J. (1937). Oberek [MinO]. *Dzień Polski*, *1937*(49), 2–3.

Montwiłł, J. (1937a). Pani Michalina [MonP]. *Dzień Polski*, *1937*(52), 2–3.

Montwiłł, J. (1937b). Pani Michalina [MonPd]. *Dzień Polski*, *1937*(55), 2–3.

Montwiłł, J. (1937c). Samotność Wacławy [MonS]. *Dzień Polski*, *1937*(52), 2.

Montwiłł, J. (1937d). Samotność Wacławy [MonSd]. *Dzień Polski*, *1937*(53), 2–3.

Nike. (1937a). Z dni dzisiejszych [NikZ]. *Dzień Polski*, *1937*(78), 3–4.

Nike. (1937b). Z dni dzisiejszych [NikZcd]. *Dzień Polski*, *1937*(80), 2–3.

Nike. (1937c). Z dni dzisiejszych [NikZdo]. *Dzień Polski*, *1937*(82), 3.

Rawicz. (1937a). Kłopoty swata [RawK]. *Dzień Polski*, *1937*(68), 2–3.

Rawicz. (1937b). Kłopoty swata [RawKd]. *Dzień Polski*, *1937*(69), 2–3.

Rawicz. (1937c). Kłopoty swata [RawKdo]. *Dzień Polski*, *1937*(71), 2–3.

Sołłokaj, S. (1937). Pech [SołP]. *Dzień Polski*, *1937*(72), 2–3.

Zawisza, F. (1937). Zemsta [ZawZ]. *Dzień Polski*, *1937*(64), 2–3.

Zetes. (1937a). Próba [ZetP]. *Dzień Polski*, *1937*(60), 2–3.

Zetes. (1937b). Próba [ZetPd]. *Dzień Polski*, *1937*(61), 2–3.

Z. S-y. (1937). Dzień Pana Piotra [ZSyD]. *Dzień Polski*, *1937*(58), 2–3.

Pozostałe źródła

Deotyma [Łuszczewska, J.]. (1898). *Panienka z okienka: Starodawny romansik*. Nakładem Księgarni i Składu Nut Stanisława Sadowskiego.

Dygasiński, A. (1951). Maciek Fuła. W A. Dygasiński, *Nowele i opowiadania* (T. 7, ss. 181–197). Książka i Wiedza.

Jadący do Białegostoku. (1861). *Kuryer Wileński: Gazeta urzędowa, polityczna i literacka*, *1861*(63), 8.

Jeske-Choiński, T. (1901). *Trubadurowie*. Biblioteka Dzieł Wyborowych.

Sienkiewicz, H. (1897). *Quo vadis*: *Powieść z czasów Nerona* (T. 1). Nakładem Gebethnera i Wolffa.

Słowacki, J. (1949). Horsztyński. W J. Słowacki, *Dzieła* (T. 5, ss. 279–396). Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Szaniawski, K. J. (1900). *Dworek przy cmentarzu: Z niewydanego rękopisu*. Drukarnia A. T. Jezierskiego.

Weyssenhoff, J. (1913). *Soból i panna: Cykl myśliwski*. Nakład Gebethnera i Wolffa.

Z Wilna d. 16 września. (1811, wrzesień 16). *Kuryer Litewski*, 4.

Literatura

Bańko, M. (2019). Wyrazy nie giną, wyrazy odchodzą w niepamięć. W A. Frączek & A. Just (Red.), *Język (w) transformacji – transformacja w języku* (ss. 9–26). Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. https://doi.org/10.31338/uw.9788323539186.pp.9-26

Bogusławski, A. (1976). O zasadach rejestracji jednostek języka. *Poradnik Językowy*, *1976*(8), 356–364.

Bogusławski, A., & Wawrzyńczyk, J. (1993). *Polszczyzna, jaką znamy: Nowa sonda słownikowa*. Uniwersytet Warszawski, Katedra Lingwistyki Formalnej.

Dombroski, C. (2001–2002). Ze słownictwa i gramatyki języka ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej. Białoruska Akademja Nauk. Sektor Polski. Mińsk 1932. (W I. Grek-Pabisowa [Oprac.], Materiały do historii języka polskiego na Białorusi radzieckiej). *Acta Baltico-Slavica*, *26*, 195–272. (Przedruk z: *Ze słownictwa i gramatyki języka ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej*, C. Dombroski, 1932, Białoruska Akademja Nauk, Sektor Polski).

Geben, K. (2003). *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie*. Dom Wydawniczy ELIPSA.

Graliński, F., Dzienisiewicz, D., & Wierzchoń, P. (2017). U bram lingwistycznej szczęśliwości, czyli kulisy projektu Odkrywka: Cyfrowe zasoby kultury jako źródło mas danych językowych. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis: Folia 232. Studia Sociologica*, *9*(1), 51–62.

Grek-Pabisowa, I. (2009). Słownictwo kresowe w powieści Floriana Czarnyszewicza „Nadberezyńcy". *Acta Baltico-Slavica*, *33*, 205–228.

Grupa-Dolińska, M. (2020). Obcojęzyczne elementy we frazeologii rosyjskiej gwary staroobrzędowców w Polsce. W M. Rak & V. M. Mokienko (Red.), *Słowiańska frazeologia gwarowa* (T. 2, ss. 109–121). Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki. https://doi.org/10.12797/9788381382458.10

Handke, K. (1997). *Rozważania i analizy językoznawcze: Wybór prac wydany z okazji 65. urodzin Autorki*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Handke, K., Popowska-Taborska, H., & Galsterowa, I. (1996). *Nie dajmy zginąć słowom: Rzecz o odchodzącym słownictwie*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Iskam, A. N. (2013). О происхождении белорусских фразеологизмов. *Вестник ГрГУ*, *3*(1), 66–72.

Karaś, H. (2002). *Gwary polskie na Kowieńszczyźnie*. Wydawnictwo Aušra.

Karaś, H. (2004). O polszczyźnie wokół Jeziorosów na Litwie. W J. Rieger (Red.), *Studia nad polszczyzną kresową* (T. 11, ss. 35–72). Wydawnictwo Naukowe Semper.

Karaś, H. (2017). *Język polski pogranicza litewsko-łotewsko-białoruskiego w świetle frekwencji cech językowych*. Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Kleszczowa, K. (2012). *Tajemnice dynamiki języka: Księga jubileuszowa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Konczewska, K. (2021). *Polacy i język polski na Grodzieńszczyźnie*. Instytut Języka Polskiego PAN.

Konefał, E. (2020). O jednej frazie współczesnej ruszczyzny: *вот как-то так*. W W. Mokijenko & J. Tarsa (Red.), *Język i pamięć: Księga jubileuszowa dedykowana Panu Profesorowi Wojciechowi Chlebdzie z okazji 70. urodzin* (ss. 297–309). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Kurzowa, Z. (1993). *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Łętowski, A. (1915). *Błędy nasze: Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Nakładem Księgarni Józefa Zawadzkiego.

Marszałek, M. (2015). Frazemy wschodniosłowiańskie w powojennej polszczyźnie wileńskiej. *Język Polski*, *95*(5), 433–445.

Marszałek, M. (2022). Frazemy północnokresowe oparte na wyrazach funkcyjnych w opisie sformalizowanym. *Polilog: Studia Neofilologiczne*, *12*, 257–276.

Marszałek, M. (w druku). *Frazematyka północnokresowa w opisie sformalizowanym (na materiale wileńskiej prasy i wydawnictw książkowych II połowy XX wieku)*.

Marszałek, M., & Mędelska, J. (1997). O języku podręczników dla polskich szkół na radzieckiej Litwie. *Poradnik Językowy*, *1997*(4), 8–24.

Mędelska, J. (2000). *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979): T. 2. Lata 1945–1959*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Mędelska, J., & Marszałek, M. (2001–2002). Pokłosie językowe kowieńskiego konkursu na nowele. *Acta Baltico-Slavica*, *26*, 67–84.

Mędelska, J., & Marszałek, M. (2019). Frazematyka północnokresowa: Problemy opisu tradycyjnego i zarys projektu jego sformalizowania. *Język Polski*, *99*(2), 91–102. https://doi.org/10.31286/JP.99.2.6

Mędelska, J., & Marszałek, M. (2023). Regionalność słownictwa nowel nadesłanych na konkurs kowieńskiego „Dnia Polskiego" (1936). *Acta Baltico-Slavica*, *47*, Article 3002. http://doi.org/10.11649/abs.3002

Rak, M. (2020). Do czego przydaje się frazeologia gwarowa? W M. Rak & V. M. Mokienko (Red.), *Słowiańska frazeologia gwarowa* (T. 2, ss. 13–20). Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki. https://doi.org/10.12797/9788381382458.01

Rieger, J. (1999). Słownictwa „wileńskiego" ze zbioru Leonarda Jaszczanina ciąg dalszy. W J. Rieger (Red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich: T. 2. Studia i materiały* (ss. 57–76). Wydawnictwo Naukowe Semper.

Rieger, J. (2014). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Brasławszczyźnie*. Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa.

Rieger, J. (2019). *Język polski na Kresach*. Wydawnictwo DiG.

Rieger, J., Masojć, I., & Rutkowska, K. (2006). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie*. Wydawnictwo DiG.

Sokołowska, H. (2016). Słownictwo uczniów: Występowanie czasowników w pisanym tekście narracyjnym. W I. Masojć & H. Sokołowska (Red.), *Tożsamość na styku kultur: Zbiór studiów* (T. 3, ss. 236–247). Lietuvos Edukologijos Universiteto Leidykla.

Skorupka, S. (1993). *Słownik frazeologiczny języka polskiego* [SFJP] (T. 1–2). Wydawnictwo Wiedza Powszechna.

Wierzchoń, P. (2013). Z problemów lingwochronologizacji polskiej. *Poradnik Językowy*, *2013*(7), 42–56.

Wojtyńska-Nowotka, M. (2020). Życie wyrazów na przykładzie zasobu leksykalnego *Rozpraw literackich* Maurycego Mochnackiego: I. Zagadnienia wstępne. *Poradnik Językowy*, *2020*(1), 39–55. https://doi.org/10.33896/PorJ.2020.1.3

Zdaniukiewicz, A. A. (1972). *Gwara Łopatowszczyzny: Fonetyka, fleksja, słownictwo*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Żebrowska, A. (2019). *Komarowszczyzna: Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. https://doi.org/10.14746/amup.9788323236955

Аксамитов, А. С. (1983). *Развитие фразеологического состава белорусского языка* [Rozprawa habilitacyjna, Академия наук Белорусской ССР, Институт языкознания имени Якуба Коласа]. disserCat. https://www.dissercat.com/content/razvitie-frazeologicheskogo-sostava-belorusskogo-yazyka

Аксамитов, А. С. (2000). Белорусско-литовская лексико-фразеологическая интерференция. *Acta Baltico-Slavica*, *25*, 89–104.

Гринавецкене, Е. Й. (1972). Некоторые явления контактирования литовских и славянских языков в юго-восточной Литве. W В. Н. Топоров (Red.), *Балто-славянский сборник* (ss. 394–408). Наука.

Słowniki, kartoteki, korpusy

Doroszewski, W. (Red.). (1958–1969). *Słownik języka polskiego* [SJPD] (T. 1–11). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Jankowiak, M. (2017). *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. https://hdl.handle.net/20.500.12528/128

Kalėda, A., Kalėdienė, B., & Niedzviecka, M. (1991). *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas* [LLKŽK]. Mokslas.

Karłowicz, J. (1900–1911). *Słownik gwar polskich* [SGP] (T. 1–6). Nakładem Akademii Umiejętności.

Karłowicz, J., Kryński, A. A., & Niedźwiedzki, W. (Red.). (1900–1927). *Słownik języka polskiego* [SW] (T. 1–8). Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego.

Kartoteka regionalizmów kowieńskich wyekscerpowanych z podręczników, słowników, książek i broszur wydawanych po polsku w Republice Litewskiej [KowWyd]. (1919–1949). Własność Jolanty Mędelskiej i Marka Marszałka.

Kartoteka regionalizmów północnokresowych wyekscerpowanych z polskojęzycznych książek i broszur wydawanych na Litwie [WydK]. (1949–1985). Własność Marka Marszałka.

Kartoteka regionalizmów północnokresowych wyekscerpowanych z prasy polskojęzycznej na Litwie [PrasWil]. (1960–1985). Własność Jolanty Mędelskiej.

Lemchenas, Ch. (2011). *Didysis rusų-lietuvių kalbų žodynas dviem tomasis* [DRLKŽ]. Mokslo ir enciklopedių leidybos centras.

Linde, S. B. (1994–1995). *Słownik języka polskiego* [SL] (T. 1–6). Wydawnictwo „Gutenberg--Print".

Müldner-Nieckowski, P. (2003). *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* [WSFJP]. Świat Książki.

Paulauskas, J. (Red.). (2001). *Frazeologijos žodynas* [FŽ]. Lietuvių kalbos institutas.

Skorupka, S. (1993). *Słownik frazeologiczny języka polskiego* [SFJP] (T. 1–2). Wydawnictwo Wiedza Powszechna.

Vaitkevičiutė, V. (1994). *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas* [LLKŽ]. Mokslas.

Атраховіч, К. (Red.). (1977–1984). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў пяці тамах* [TSBM]. Беларуская Энцыклапедыя.

Бирих, А. К., Мокиенко, В. М., & Степанова, Л. И. (Red.). (1998). *Словарь русской фразеологии: Историко-этимологический справочник* [SRF]. Фолио-Пресс.

Волкава, Я. В., & Авілава, В. Л. (2004). *Польска-беларускі слоўнік: Звыш 40 000 слоў* / *Słownik polsko-białoruski: Ponad 40 000 haseł* [PBS]. Беларуская Энцыклапедыя.

Евгеньева, А. П. (Red.). (1981–1984). *Словарь русского языка в четырех томах* [SRJa]. Русский язык.

Ефремова, Т. Ф. (2000). *Новый словарь русского языка: Толково-словообразовательный* [NSRJa] (T. 1–2). Русский язык.

Колас, Я., Крапіва, К., & Глебка, П. (Red.). (2002). *Руска-беларускі слоўнік* [RBS] (T. 1–3). Беларуская Энцыклапедыя.

Лепешаў, І. Я. (1993). *Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы* [FSBM] (T. 1–2). Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі.

Лепешаў, І. Я. (2004). *Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў* [ESF]. БелЭн.

Лукашанец, А. (Red.). (2012). *Беларуска-рускі слоўнік* [BRS] (T. 1–3). Беларуская Энцыклапедыя. https://slounik.org/krapivabr/

Национальный корпус русского языка [NKRJa]. (b.d.). https://ruscorpora.ru

Ожегов, С. И. (1978). *Словарь русского языка* [TSRJaO]. Русский язык.

Ожегов, С. И., & Шведова, Н. Ю. (1992). *Толковый словарь русского языка* [TSRJaOSz]. Издательство Азъ.

Суднік, М. Р., & Крыўко, Н. М. (Red.). (2002). *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы* [TSBLM]. БэлЭн.

Ушаков, Д. Н. (Red.). (2001). *Толковый словарь русского языка* [TSRJa] (T. 1–4). Вече.

Федоров, А. И. (2001). *Фразеологический словарь русского литературного языка* [FSRLJa]. Издательство АСТ.

Bibliography (Transliteration)

Analysed sources

Bej z Lechistanu. (1937). Dlaczego malują się nawet ładne niewiasty? [DMS]. *Dzień Polski*, *1937*(59), 2–3.

H. (1937a). Handzia studiuje [HHa]. *Dzień Polski*, *1937*(84), 2, 5.

H. (1937b). Nie dla niej [HN]. *Dzień Polski*, *1937*(63), 2–3.

Milenisówna, H. (1937). Na kondycji [MilNd]. *Dzień Polski*, *1937*(51), 2–5.

Minkiewicz, J. (1937). Oberek [MinO]. *Dzień Polski*, *1937*(49), 2–3.

Montwiłł, J. (1937a). Pani Michalina [MonP]. *Dzień Polski*, *1937*(52), 2–3.

Montwiłł, J. (1937b). Pani Michalina [MonPd]. *Dzień Polski*, *1937*(55), 2–3.

Montwiłł, J. (1937c). Samotność Wacławy [MonS]. *Dzień Polski*, *1937*(52), 2.

Montwiłł, J. (1937d). Samotność Wacławy [MonSd]. *Dzień Polski*, *1937*(53), 2–3.

Nike. (1937a). Z dni dzisiejszych [NikZ]. *Dzień Polski*, *1937*(78), 3–4.

Nike. (1937b). Z dni dzisiejszych [NikZcd]. *Dzień Polski*, *1937*(80), 2–3.

Nike. (1937c). Z dni dzisiejszych [NikZdo]. *Dzień Polski*, *1937*(82), 3.

Rawicz. (1937a). Kłopoty swata [RawK]. *Dzień Polski*, *1937*(68), 2–3.

Rawicz. (1937b). Kłopoty swata [RawKd]. *Dzień Polski*, *1937*(69), 2–3.

Rawicz. (1937c). Kłopoty swata [RawKdo]. *Dzień Polski*, *1937*(71), 2–3.

Sołłokaj, S. (1937). Pech [SołP]. *Dzień Polski*, *1937*(72), 2–3.

Zawisza, F. (1937). Zemsta [ZawZ]. *Dzień Polski*, *1937*(64), 2–3.

Zetes. (1937a). Próba [ZetP]. *Dzień Polski*, *1937*(60), 2–3.

Zetes. (1937b). Próba [ZetPd]. *Dzień Polski*, *1937*(61), 2–3.

Z. S-y. (1937). Dzień Pana Piotra [ZSyD]. *Dzień Polski*, *1937*(58), 2–3.

Other sources

Deotyma [Łuszczewska, J.]. (1898). *Panienka z okienka: Starodawny romansik*. Nakładem Księgarni i Składu Nut Stanisława Sadowskiego.

Dygasiński, A. (1951). Maciek Fuła. In A. Dygasiński, *Nowele i opowiadania* (Vol. 7, pp. 181–197). Książka i Wiedza.

Jadący do Białegostoku. (1861). *Kuryer Wileński: Gazeta urzędowa, polityczna i literacka*, *1861*(63), 8.

Jeske-Choiński, T. (1901). *Trubadurowie*. Biblioteka Dzieł Wyborowych.

Sienkiewicz, H. (1897). *Quo vadis*: *Powieść z czasów Nerona* (Vol. 1). Nakładem Gebethnera i Wolffa.

Słowacki, J. (1949). Horsztyński. In J. Słowacki, *Dzieła* (Vol. 5, pp. 279–396). Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Szaniawski, K. J. (1900). *Dworek przy cmentarzu: Z niewydanego rękopisu*. Drukarnia A. T. Jezierskiego.

Weyssenhoff, J. (1913). *Soból i panna: Cykl myśliwski*. Nakład Gebethnera i Wolffa.

Z Wilna d. 16 września. (1811, September 16). *Kuryer Litewski*, 4.

Literature

Aksamitov, A. S. (1983). *Razvitie frazeologicheskogo sostava belorusskogo iazyka* [Post-doctoral dissertation, Akademiia nauk Belorusskoĭ SSR, Institut iazykoznaniia imeni IAkuba Kolasa]. disserCat. https://www.dissercat.com/content/razvitie-frazeologicheskogo-sostava-belorusskogo-yazyka

Aksamitov, A. S. (2000). Belorussko-litovskaia leksiko-frazeologicheskaia interferentsiia. *Acta Baltico-Slavica*, *25*, 89–104.

Bańko, M. (2019). Wyrazy nie giną, wyrazy odchodzą w niepamięć. In A. Frączek & A. Just (Eds.), *Język (w) transformacji – transformacja w języku* (pp. 9–26). Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. https://doi.org/10.31338/uw.9788323539186.pp.9-26

Bogusławski, A. (1976). O zasadach rejestracji jednostek języka. *Poradnik Językowy*, *1976*(8), 356–364.

Bogusławski, A., & Wawrzyńczyk, J. (1993). *Polszczyzna, jaką znamy: Nowa sonda słownikowa*. Uniwersytet Warszawski, Katedra Lingwistyki Formalnej.

Dombroski, C. (2001–2002). Ze słownictwa i gramatyki języka ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej. Białoruska Akademja Nauk. Sektor Polski. Mińsk 1932. (In I. Grek-Pabisowa [Ed.], Materiały do historii języka polskiego na Białorusi radzieckiej). *Acta Baltico-Slavica*, *26*, 195–272. (Reprinted from *Ze słownictwa i gramatyki języka ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej*, by C. Dombroski, 1932, Białoruska Akademja Nauk, Sektor Polski).

Geben, K. (2003). *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie*. Dom Wydawniczy ELIPSA.

Graliński, F., Dzienisiewicz, D., & Wierzchoń, P. (2017). U bram lingwistycznej szczęśliwości, czyli kulisy projektu Odkrywka: Cyfrowe zasoby kultury jako źródło mas danych językowych. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis: Folia 232. Studia Sociologica*, *9*(1), 51–62.

Grek-Pabisowa, I. (2009). Słownictwo kresowe w powieści Floriana Czarnyszewicza "Nadberezyńcy". *Acta Baltico-Slavica*, *33*, 205–228.

Grinavetskene, E. Ĭ. (1972). Nekotorye iavleniia kontaktirovaniia litovskikh i slavianskikh iazykov v iugo-vostochnoĭ Litve. In V. N. Toporov (Ed.), *Balto-slavianskiĭ sbornik* (pp. 394–408). Nauka.

Grupa-Dolińska, M. (2020). Obcojęzyczne elementy we frazeologii rosyjskiej gwary staroobrzędowców w Polsce. In M. Rak & V. M. Mokienko (Eds.), *Słowiańska frazeologia gwarowa* (Vol. 2, pp. 109–121). Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki. https://doi.org/10.12797/9788381382458.10

Handke, K. (1997). *Rozważania i analizy językoznawcze: Wybór prac wydany z okazji 65. urodzin Autorki*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Handke, K., Popowska-Taborska, H., & Galsterowa, I. (1996). *Nie dajmy zginąć słowom: Rzecz o odchodzącym słownictwie*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Iskam, A. N. (2013). O proiskhozhdenii belorusskikh frazeologizmov. *Vestnik GrGU*, *3*(1), 66–72.

Karaś, H. (2002). *Gwary polskie na Kowieńszczyźnie*. Wydawnictwo Aušra.

Karaś, H. (2004). O polszczyźnie wokół Jeziorosów na Litwie. In J. Rieger (Ed.), *Studia nad polszczyzną kresową* (Vol. 11, pp. 35–72). Wydawnictwo Naukowe Semper.

Karaś, H. (2017). *Język polski pogranicza litewsko-łotewsko-białoruskiego w świetle frekwencji cech językowych*. Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Kleszczowa, K. (2012). *Tajemnice dynamiki języka: Księga jubileuszowa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Konczewska, K. (2021). *Polacy i język polski na Grodzieńszczyźnie*. Instytut Języka Polskiego PAN.

Konefał, E. (2020). O jednej frazie współczesnej ruszczyzny: *vot kak-to tak*. In W. Mokijenko & J. Tarsa (Eds.), *Język i pamięć: Księga jubileuszowa dedykowana Panu Profesorowi Wojciechowi Chlebdzie z okazji 70. urodzin* (pp. 297–309). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Kurzowa, Z. (1993). *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Łętowski, A. (1915). *Błędy nasze: Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Nakładem Księgarni Józefa Zawadzkiego.

Marszałek, M. (2015). Frazemy wschodniosłowiańskie w powojennej polszczyźnie wileńskiej. *Język Polski*, *95*(5), 433–445.

Marszałek, M. (2022). Frazemy północnokresowe oparte na wyrazach funkcyjnych w opisie sformalizowanym. *Polilog: Studia Neofilologiczne*, *12*, 257–276.

Marszałek, M. (in press). *Frazematyka północnokresowa w opisie sformalizowanym (na materiale wileńskiej prasy i wydawnictw książkowych II połowy XX wieku)*.

Marszałek, M., & Mędelska, J. (1997). O języku podręczników dla polskich szkół na radzieckiej Litwie. *Poradnik Językowy*, *1997*(4), 8–24.

Mędelska, J. (2000). *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979): Vol. 2. Lata 1945–1959*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Mędelska, J., & Marszałek, M. (2001–2002). Pokłosie językowe kowieńskiego konkursu na nowele. *Acta Baltico-Slavica*, *26*, 67–84.

Mędelska, J., & Marszałek, M. (2019). Frazematyka północnokresowa: Problemy opisu tradycyjnego i zarys projektu jego sformalizowania. *Język Polski*, *99*(2), 91–102. https://doi.org/10.31286/JP.99.2.6

Mędelska, J., & Marszałek, M. (2023). Regionalność słownictwa nowel nadesłanych na konkurs kowieńskiego "Dnia Polskiego" (1936). *Acta Baltico-Slavica*, *47*, Article 3002. http://doi.org/10.11649/abs.3002

Rak, M. (2020). Do czego przydaje się frazeologia gwarowa? In M. Rak & V. M. Mokienko (Eds.), *Słowiańska frazeologia gwarowa* (Vol. 2, pp. 13–20). Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki. https://doi.org/10.12797/9788381382458.01

Rieger, J. (1999). Słownictwa "wileńskiego" ze zbioru Leonarda Jaszczanina ciąg dalszy. In J. Rieger (Ed.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich: Vol. 2. Studia i materiały* (pp. 57–76). Wydawnictwo Naukowe Semper.

Rieger, J. (2014). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Brasławszczyźnie*. Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa.

Rieger, J. (2019). *Język polski na Kresach*. Wydawnictwo DiG.

Rieger, J., Masojć, I., & Rutkowska, K. (2006). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie*. Wydawnictwo DiG.

Sokołowska, H. (2016). Słownictwo uczniów: Występowanie czasowników w pisanym tekście narracyjnym. In I. Masojć & H. Sokołowska (Eds.), *Tożsamość na styku kultur: Zbiór studiów* (Vol. 3, pp. 236–247). Lietuvos Edukologijos Universiteto Leidykla.

Wierzchoń, P. (2013). Z problemów lingwochronologizacji polskiej. *Poradnik Językowy*, *2013*(7), 42–56.

Wojtyńska-Nowotka, M. (2020). Życie wyrazów na przykładzie zasobu leksykalnego *Rozpraw literackich* Maurycego Mochnackiego: I. Zagadnienia wstępne. *Poradnik Językowy*, *2020*(1), 39–55. https://doi.org/10.33896/PorJ.2020.1.3

Zdaniukiewicz, A. A. (1972). *Gwara Łopatowszczyzny: Fonetyka, fleksja, słownictwo*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Żebrowska, A. (2019). *Komarowszczyzna: Język pogranicza białorusko-polsko-litewskiego*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. https://doi.org/10.14746/amup.9788323236955

Dictionaries, card indexes, linguistic corpuses

Atrachovich, K. (Ed.). (1977–1984). *Tlumachaĺny sloŭnik belaruskaĭ movy* ŭ piatsi tamakh [TSBM]. Belaruskaia Ėntsyklapedyia.

Birikh, A. K., Mokienko, V. M., & Stepanova, L. I. (Eds.). (1998). *Slovarʹ russkoĭ frazeologii: Istoriko-ėtimologicheskiĭ spravochnik* [SRF]. Folio-Press.

Doroszewski, W. (Ed.). (1958–1969). *Słownik języka polskiego* [SJPD] (Vols. 1–11). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Efremova, T. F. (2000). *Novyĭ slovarʹ russkogo iazyka: Tolkovo-slovoobrazovateĺnyĭ* [NSRJa] (Vols. 1–2). Russkiĭ iazyk.

Evgenʹeva, A. P. (Ed.). (1981–1984). *Slovarʹ russkogo iazyka v chetyrekh tomakh* [SRJa]. Russkiĭ iazyk.

Fiodorov, A. I. (2001). *Frazeologicheskiĭ slovarʹ russkogo literaturnogo iazyka* [FSRLJa]. Izdateĺstvo AST.

Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Jankowiak, M. (2017). *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. https://hdl.handle.net/20.500.12528/128

Kalėda, A., Kalėdienė, B., & Niedzviecka, M. (1991). *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas* [LLKŽK]. Mokslas.

Karłowicz, J. (1900–1911). *Słownik gwar polskich* [SGP] (Vols. 1–6). Nakładem Akademii Umiejętności.

Karłowicz, J., Kryński, A. A., & Niedźwiedzki, W. (Eds.). (1900–1927). *Słownik języka polskiego* [SW] (Vols. 1–8). Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego.

Kartoteka regionalizmów kowieńskich wyekscerpowanych z podręczników, słowników, książek i broszur wydawanych po polsku w Republice Litewskiej [KowWyd]. (1919–1949). Własność Jolanty Mędelskiej i Marka Marszałka.

Kartoteka regionalizmów północnokresowych wyekscerpowanych z polskojęzycznych książek i broszur wydawanych na Litwie [WydK]. (1949–1985). Własność Marka Marszałka.

Kartoteka regionalizmów północnokresowych wyekscerpowanych z prasy polskojęzycznej na Litwie [PrasWil]. (1960–1985). Własność Jolanty Mędelskiej.

Kolas, IA., Krapiva, K., & Hlebka, P. (Eds.). (2002). *Ruska-belaruski sloŭnik* [RBS] (Vols. 1–3). Belaruskaia Ėntsyklapedyia.

Lemchenas, Ch. (2011). *Didysis rusų-lietuvių kalbų žodynas dviem tomasis* [DRLKŽ]. Mokslo ir enciklopedių leidybos centras.

Lepeshaŭ, I. IA. (1993). *Frazealahichny sloŭnik belaruskaĭ movy* [FSBM] (Vols. 1–2). Belaruskaia Ėntsyklapedyia imia Petrusia Broŭki.

Lepeshaŭ, I. IA. (2004). *Ėtymalahichny sloŭnik frazealahizmaŭ* [ESF]. BelĖn.

Linde, S. B. (1994–1995). *Słownik języka polskiego* [SL] (Vols. 1–6). Wydawnictwo "Gutenberg--Print".

Lukashanets, A. (Ed.). (2012). *Belaruska-ruski sloŭnik* [BRS] (Vols. 1–3). Belaruskaia Ėntsyklapedyia. https://slounik.org/krapivabr/

Müldner-Nieckowski, P. (2003). *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* [WSFJP]. Świat Książki.

Natsionaľnyĭ korpus russkogo iazyka [NKRJa]. (n.d.). https://ruscorpora.ru

Ozhegov, S. I. (1978). *Slovaŕ russkogo iazyka* [TSRJaO]. Russkiĭ iazyk.

Ozhegov, S. I., & Shvedova, N. IU. (1992). *Tolkovyĭ slovaŕ russkogo iazyka* [TSRJaOSz]. Izdatel′stvo Az″.

Paulauskas, J. (Ed.). (2001). *Frazeologijos žodynas* [FŽ]. Lietuvių kalbos institutas.

Skorupka, S. (1993). *Słownik frazeologiczny języka polskiego* [SFJP] (Vols. 1–2). Wydawnictwo Wiedza Powszechna.

Sudnik, M. R., & Kryŭko, N. M. (Eds.). (2002). *Tlumachaľny sloŭnik belaruskaĭ litaraturnaĭ movy* [TSBLM]. BėlĖn.

Ushakov, D. N. (Ed.). (2001). *Tolkovyĭ slovaŕ russkogo iazyka* [TSRJa] (Vols. 1–4). Veche.

Vaitkevičiutė, V. (1994). *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas* [LLKŽ]. Mokslas.

Volkava, IA. V., & Avilava, V. L. (2004). *Poľska-belaruski sloŭnik: Zvysh 40 000 sloŭ / Słownik polsko-białoruski: Ponad 40 000 haseł* [PBS]. Belaruskaia Ėntsyklapedyia.

Rys regionalny we frazematyce nowel nadesłanych na konkurs kowieńskiego „Dnia Polskiego" (1936)

Streszczenie

Przedmiotem analizy są 33 frazemy północnokresowe wyekscerpowane z około 20 nowel nadesłanych na konkurs kowieńskiego „Dnia Polskiego" ogłoszony w roku 1936. Autorzy dzielą zebrane jednostki wielowyrazowe na substratowo-interferencyjne (ukształtowane na podłożu białorusko-litewskim i nowsze interferencje rosyjskie i litewskie) oraz archaiczno-innowacyjne (nieaktualne i zmodyfikowane bez wpływu obcego). Opisy poszczególnych frazemów podają w schemacie sformalizowanym. Ekscerpt składa się w 70% z frazemów substratowo-interferencyjnych (9 substratowych, np. *wiatry w głowie* czy *durzyć głowę*, i 14 interferencyjnych, głównie pochodzenia rosyjskiego, np. *jak na zło* czy *podać prośbę*) i w 30% z jednostek rodzimych (8 nieaktualnych, np. *zakasać ręce* czy *beczka łoju = góra sadła*, 1 innowacji lokalnej: *wyrządzić scenę zazdrości*, oraz 1 frazemu wspólnego z polskimi gwarami rdzennymi: *mieć gdziesik*). Frazematyka kowieńskich nowel wzbogaca skromną jeszcze listę północnokresowych jednostek wielowyrazowych.

Słowa kluczowe: frazematyka nowel kowieńskich; frazemy substratowo-interferencyjne i archaiczno-innowacyjne

Regional Features in the Phrasematics of Novellas Submitted to a Competition Organised by the Kaunas Daily *Dzień Polski* (1936)

Abstract

This article analyses 33 phrasemes used in the Northern Borderland variety of Polish, which were extracted from about 20 novellas submitted to the competition announced in 1936 by *Dzień Polski* [The Polish Day], a Polish daily issued in Kaunas. The study classifies the extracted multiword units into substrate-interference units (formed under the influence of the Belarusian-Lithuanian substrate and more recent interference from Russian and Lithuanian) and archaic-innovative units (outdated and modified without foreign influence). The descriptions of individual phrasemes follow a standardised pattern. Substrate-interference phrasemes account for 70% of the material (9 substrate phrasemes, e.g. *wiatry w głowie* or *durzyć głowę*, and 14 interference phrasemes, mainly of Russian origin, e.g. *jak na zło* or *podać prośbę*), and 30% are native units (8 obsolete, e.g. *zakasać ręce* or *beczka łoju = góra sadła*,

1 local innovation: *wyrządzić scenę zazdrości*, and 1 phraseme common to indigenous Polish dialects: *mieć gdziesik*). The phrasematics of the Kaunas novellas makes an addition to the still modest list of multiword units in the Northern Borderland variety of Polish.

Keywords: phrasematics of Kaunas novellas; substrate-interference and archaic-innovative phrasemes

Prof. dr hab. Jolanta Mędelska, Full Professor; Faculty of Linguistics, Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz; head of the Department of Language Contact Studies; PhD – 1987, Nicolaus Copernicus University in Toruń; habilitation in Slavic Linguistics – 1994, Nicolaus Copernicus University in Toruń; full professorship – 2002; author and co-author of 14 books, about 200 scholarly articles and reviews; co-editor of 6 collective volumes. Research interests: contrastive analysis of translations, bilingual lexicography, Northern Borderland Polish, the Soviet Polish language, the Soviet German language, phrasematics.

Bibliography (selected): *Zaimek w polsko-rosyjskiej konfrontacji przekładowej* [The pronoun in Polish-Russian contrastive analysis of translations], Bydgoszcz 1992; *Język polski na Litwie w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku* [The Polish language in Lithuania in the ninth decade of the twentieth century], Bydgoszcz 1993; *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979)* [The language of the Polish press in Vilnius (1945–1979)], vol. 1–3, Bydgoszcz 1999–2004; (with M. Marszałek), *Za murem. Polszczyzna wydawnictw publikowanych w Republice Litewskiej w latach 1919–1940 (na tle ogólnopolskim i północnokresowym)* [Beyond the wall: The Polish of publications issued in the Republic of Lithuania in 1919–1940 (against the background of general Polish and Northern Borderland Polish), vol. 1: *Fonetyka, grafia* [Phonetics, graphy], Bydgoszcz 2005; (with M. Cieszkowski, M. Jankowiak-Rutkowska and M. Sobczak), *Sowietyzacja języka Niemców rosyjskich w latach 20. i 30. XX wieku* [Sovietisation of the language of Russian Germans in the 1920s and 1930s], vol. 1: *Losy Niemców rosyjskich i stan ich języka (do 1941 roku)* [The fate of Russian Germans and the state of their language (until 1941)], parts 1–2, Bydgoszcz 2017.

Dr hab. Marek Marszałek, Associate Professor; Faculty of Linguistics, Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz; head of the Department of Translation Studies; PhD – 1992, Rostov State University, Russia; habilitation in Slavic Linguistics – 2007, University of Gdańsk; author and co-author of 7 books, over 110 scholarly articles and reviews; co-editor of 4 collective volumes. Research interests: translation studies,

contrastive analysis of translations, bilingual lexicography, Northern Borderland Polish, modern Russian, Russian dialectology.

Bibliography (selected): *Проблемы перевода донских диалектизмов на польский язык* [The issues of translating Don dialectisms into the Polish language], Bydgoszcz 1999; *Dondialektismen in einem allgemeinen russisch-deutschen Wörterbuch* [Don dialectisms in a general Russian-German dictionary], Warszawa (Warsaw) 2001; (with J. Mędelska), *Za murem. Polszczyzna wydawnictw publikowanych w Republice Litewskiej w latach 1919–1940 (na tle ogólnopolskim i północnokresowym)* [Beyond the wall: The Polish of publications issued in the Republic of Lithuania in 1919–1940 (against the background of general Polish and Northern Borderland Polish)], vol. 1: *Fonetyka, grafia* [Phonetics, graphy], Bydgoszcz 2005; *Słownictwo wydawnictw książkowych drukowanych na radzieckiej Litwie. Opis dyferencjalny* [Vocabulary of book publications printed in Soviet Lithuania: A differential description], Bydgoszcz 2006; Z radzieckiej kuchni północnokresowej. Unifikujące oddziaływanie języka rosyjskiego na polską, litewską i białoruską frazematykę kulinarną [From the Soviet cuisine of the Northern Borderlands: The unification influence of Russian on the Polish, Lithuanian, and Belarusian culinary phrasematics], *Poradnik Językowy* 9, Warszawa (Warsaw) 2022, 48–61.

Correspondence: Jolanta Mędelska, Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz, e-mail: jolantamedelska@gmail.com; Marek Marszałek, Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz, e-mail: marmarsz@ukw.edu.pl

Support of the work: This work was supported by core funding for the statutory activity of J. Mędelska and M. Marszałek (Faculty of Linguistics, Kazimierz Wielki University).

Authors' contribution: JM and MM are responsible for the concept of the study and collecting the examples. Both authors participated in drafting the manuscript.

Competing interests: Both authors are reviewers for this journal, but they have not reviewed any texts in this volume.

Publication history: Received: 2022-12-28; Accepted: 2023-05-30; Published: 2023-12-31.